

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Bakalaureusetöö

Kristina Kallemaa

Briti erakondade seisukohad sisserände küsimuses Brexiti kontekstis

Juhendaja: Piret Ehin, PhD

Tartu 2021

Lühikokkuvõte

Sisserändega seotud küsimused on viimasel kümnendil muutunud Euroopa ühiskondades väga aktuaalseks parteipoliitika ja avaliku debati teemaks. Mitmetes riikides on paljud kodanikud või terved ühiskonnagrupid sisserände suhtes negatiivselt meelestatud ja esile on tõusnud poliitilised jõud, mis nõuavad sisserände piiramist. Nii ka Suurbritannias, kus sisserändega seotud pinged olid üheks teguriks, mis viisid riigi lahkumiseni Euroopa Liidust. Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on uurida, millised olid Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi nelja suurima erakonna (Konservatiivne partei, Leiboristlik partei, Šotimaa Rahvuspartei ja Liberaaldemokraadid) seisukohad sisserände ja tööjõu vaba liikumise küsimuses perioodil 2015-2019, kuidas erakondade seisukohad vaadeldaval perioodil muutusid ja kuidas nimetatud seisukohad seostusid erakonna positsiooniga Euroopa Liitu jäämise või sealt lahkumise küsimuses. Erakondade seisukohtade uurimiseks on allikmaterjaliks võetud erakondade valimisprogrammid aastatel 2015, 2017 ja 2019. Lisaks programmide sisulisele analüüsile on autor kasutanud Party Manifesto projekti andmeid rändeteema esinemissageduse kohta valimisprogrammides.

Analüüsi tulemused näitavad, et sisserände küsimus on Suurbritannias muutunud oluliseks ühiskondlik-poliitiliseks lõheks, mis struktureerib erakondade konkurentsi ja polariseerib valijaid. Seda kinnitab nii sisserände temaatika osakaal valimisprogrammides kui ka erakondade seisukohad rändeküsimustes. Konservatiivid on võtnud kõige negatiivsema hoiaku sisserände osas, leides, et see põhjustab sotsiaalset ja majandusliku survet riigi infrastruktuurile ja kohalikele kogukondadele. Šotimaa Rahvuspartei ja Liberaaldemokraadid vastupidiselt hindavad kõrgelt sisserändajate panust riigi majandusele ja ettevõtlusele. Leiboristliku partei seisukoht on kõikuv: mõistetakse nii sisserände kasulikkust kui ka kahjulikkust ning oldi valmis aktsepteerima mõlemat võimaliku referendum tulemust. Kinnitust leidis hüpotees, et liberaalset sisserändepoliitikat pooldavad erakonnad pooldasid Euroopa Liitu jäämist (Šotimaa Rahvuspartei ja Liberaaldemokraadid) ning sisserände piiramist nõudvad erakonnad Liidust lahkumist (Konservatiivne partei ja Leiboristlik partei). Seega mängis sisserände

küsimus olulist rolli erakondade valimis- ja referendumikampaanias ning Euroopa Liidust lahkumise küsimuse otsustamises.

Sisukord

Sissejuhatus	6
1. Teoreetilised alused	8
1.1. Poliitiliste konfliktimõõtmete teooria	8
1.2. Uute poliitiliste lõhede teke Euroopa ühiskondades ja parteipoliitikas	10
1.2.1. Sisseränne kui uus poliitiline konfliktimõõde	12
1.2.2. Avatus-suletus kui uus poliitiline konfliktimõõde	15
2. Suurbritannia erakondade seisukohad sisserände küsimuses	17
2.1. Juhtumite valik, andmed ja meetodid	17
2.2. Sisseränne Suurbritanniasse	21
2.4. Konservatiivse partei seisukohad	23
2.5. Leiboristliku partei seisukohad	25
2.6. Šotimaa Rahvuspartei seisukohad	28
2.7. Liberaaldemokraatide seisukohad	29
2.8. Kokkuvõte	31
3. Seos sisserännet ja Euroopa Liidust lahkumist puudutavate seisukohtade vahel	33
Kokkuvõte	37
Kasutatud allikate loetelu	39

Lühendite loetelu

EL - Euroopa Liit

EP - Euroopa Parlament

GAL - roheline/alternatiivne/libertaarne

SNP - Šotimaa Rahvuspartei

TAN - traditsiooniline/autoritaarne/natsionalistlik

Sissejuhatus

Sisseränne kui inimeste vaba liikumine üle riigipiiride on viimasel aastakümnel omandanud üha suurema aktuaalsuse ning on kujunenud omaette poliitiliseks vaidlusküsimuseks tänapäeva maailmas. Üheks sisserände probleemiga seotud konfliktiks kujunes Suurbritannias 2015. aastal toimunud parlamendivalimistega alguse saanud Brexiti kampaania ehk Suurbritannia lahkumine Euroopa Liidust. Brexit on olnud päevakorral nüüdseks pea kuus aastat, jõustudes 31. jaanuaril 2020, ja sellele on tähelepanu pööratud igast võimalikust aspektist, alates majanduslikest mõjudest kuni julgeolekuküsimusteni. Kuigi Brexiti on mitmeid ajendeid, nähakse lahkulöömise ühe peamise põhjusena soovi suurendada kontrolli sisserände üle, piirates tööjõu vaba liikumist riiki. Seetõttu andis ühiskonnas üha pingestuv rändeteema poliitilistele osapooltele võimaluse kasutada sisserände ja vaba liikumise piiramise küsimust ühe olulise valimis- ja referendumikampaania osana. Antud aspektile ja Briti erakondade seisukohtadele migratsiooni küsimuses on autori hinnangul võrdlemisi vähe akadeemilist tähelepanu pööratud.

Sellest tulenevalt on käesoleva bakalaureusetöö eesmärk uurida, millised olid Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi nelja suurima erakonna seisukohad sisserände ja tööjõu vaba liikumise küsimuses perioodil 2015-2019, kuidas erakondade seisukohad vaadeldaval perioodil muutusid ja kuidas nimetatud seisukohad seostusid erakonna positsiooniga Euroopa Liitu jäämise või sealt lahkumise küsimuses. Uuritavad erakonnad on Konservatiivne partei, Leiboristlik partei, Šotimaa Rahvuspartei ja Liberaaldemokraadid. Erakondade seisukohtade uurimiseks on allikmaterjaliks võetud erakondade valimisprogrammid aastatel 2015, 2017 ja 2019 ning lisaks on kasutatud Party Manifesto projekti andmeid viimase kahe aasta kohta.

Antud uurimus võimaldab mõista Brexiti läbiviimise ja toimumise ühe võimaliku ajendi, sisserände ja vaba liikumise piiramise küsimuse, olulisust kogu protsessis, mis on tänaseni väga aktuaalne ja väljaspool Suurbritanniat paljude jaoks veel uus ning tundmatu. Nelja suurima erakonna seisukohtade uurimine nii sisserände piiramise kui ka Euroopa Liidust

lahkumise osas annab võimaluse analüüsida nende omavahelist kooskõla ning mõista, kuidas sisserände küsimus on Suurbritannias muutunud oluliseks ühiskondlik-poliitiliseks lõheks, mis struktureerib erakondade konkurentsi ja polariseerib valijaid. Rahvaarvu suurenemise, kehva majandusliku olukorra, äärmuslike kliimamuutuste, sõdade ja igasuguse tagakiusamise tõttu jääb migratsioon veel pikaks ajaks terves maailmas aktuaalseks teemaks, mis rahvast lõhestab ja politiseerib. Seetõttu on oluline mõista nii sisserände piiramise kui ka pooldamise positiivseid ja negatiivseid külgi. Lisaks on autori meelest huvitav jälgida, kas ja kuidas on erakonnad vastavalt valimisprogrammidele oma seisukohti uuritaval ajavahemikul muutnud ning võrrelda, millised olid parteide tulevikunägemused antud küsimuses.

Töö on jagatud kolmeks peatükiks, millest esimesed kaks on liigendatud omakorda vastavalt neljaks ja kaheksaks alapeatükiks. Esimene peatükk ehk teoreetiline osa annab ülevaate sisserände küsimuse kui uue poliitilise lõhe olulisusest Lääne-Euroopa ühiskondade parteipoliitikas, tuginedes Seymour Martin Lipset ja Stein Rokkani lõhede teooriale ja selle edasiarendustele. Samuti mängib antud teema puhul olulist rolli avatuse-suletuse poliitiline skaala, mis seostub olulisel määral ka poliitiliste lõhede teemaga. Brexiti puhul näeme ilmselgelt kalduvust suletud poliitika poole. Töö empiiriline osa ehk kaks järgnevat peatükki annavad ülevaate juhtumite valikust, andmetest ja kasutatud meetodist ning põhinevad nelja suurima erakonna valimisprogrammide analüüsil ja erakondade seisukohtade võrdlusel nende seisukohtadega Euroopa Liidust lahkumise osas. Valimisprogrammid on kõigi vaatlusaluste aastate kohta kättesaadavad. Kokkuvõte esitab peamised tulemused ja järeldused.

1. Teoreetilised alused

1.1. Poliitiliste konfliktimõõtmete teooria

Poliitilised lõhed on „ühiskonnas sügavalt juurdunud ja ajalooliselt välja kujunenud ideoloogilised lõhed“, mis jagavad kodanikud erinevate poliitiliste huvidega politiseerunud rühmadeks (Lipset & Rokkan, 1967; Ademmer & Stöhr, 2019, 2). Poliitiliste lõhede ideestikule panid aluse Seymour Martin Lipset ja Stein Rokkan aastal 1967 ilmunud uurimuses, mille põhiväide seisneb selles, et Euroopa erakonnasüsteeme kujundavad neli peamist lõhet: klassilõhe, riigi-kiriku, linna-maa ja keskuse-perifeeria vahelised lõhed (Lipset & Rokkan, 1967). Nimetatud neli suurt lõhestumist tekkisid rahvuse ülesehitamise ja industrialiseerimise protsesside käigus (Ford & Jennings, 2020, 296). Rahvusriikide loomise käigus tekkis seoses kultuurilise ühtsuse ja ilmalikkuse poole püüdlemisega tugev konflikt enamusrahvuse ja vähemuste vahel (Kalev & Saarts, 2011, 274). Tööstusrevolutsioon aga tekitas vastuolusid maa ja linna vahel ehk tööstuslike ja põllumajanduslike huvide vahel ning seega omakorda kapitalistliku eliidi ja töölisklassi vahel (Kalev & Saarts, 2011, 274).

Politoloogide Robert Fordi ja Will Jenningsi (2020, 297) sõnul arutletakse tänapäeval, kas eelnevalt nimetatud traditsioonilised lõhed on end ammendamas seoses sekulariseerumise ja traditsiooniliste tööstusharude langusega. Uusi poliitilisi lõhesid käsitlevas kirjanduses on domineerimas arusaam, et keskuse-perifeeria ja maa-linna lõhed on Euroopa poliitikas mõnevõrra taandunud või isegi kadunud, kuid sotsiaalmajanduslik mõõde ja usuküsimused on jätkuvalt olulised. Näiteks just tugevalt katoliiklikes riikides nagu Itaalia, ollakse parteile lojaalsed seoses tugeva kristliku ja sotsiaalse identiteediga. Paolo Segatti ja Cristiano Vezzoni (2008, 12) on oma uurimuses samuti kindlaks teinud, et religioossed valijad kalduvad järjekindlalt hääletama parempoolsete erakondade poolt. Samuti lähtuvad valijad nüüd poliitilisi valikuid tehes rohkem lühiajalistest kaalutlustest ja suuremat tähelepanu pööratakse valimiskampaaniatele, eriti sotsiaalmajanduslikele lubadustele, ning erakondade liidrite olemusele (Segatti & Vezzoni, 2008, 10).

Politoloogide Douglas W. Rae ja Michael Taylor sõnul on poliitilisi lõhesid kolme erinevat tüüpi: kirjeldavad lõhed (*ascriptive or trait cleavages*), hoiakulised lõhed

(*attitudinal or opinion cleavages*) ja käitumuslikud lõhed (*behavioural or art cleavages*) (Bjereld & Demker, 2006, 500). Kuid politoloogid Stefano Bartolini ja Peter Mair (2007, 219) on arvamisel, et Rae ja Tayloriga eelnevalt nimetatud poliitiliste lõhede tüübid on tegelikult ühe ja ainsa lõhe ehk determinandi kolm erinevat komponenti. Bartolini ja Mair on toonud välja aga lõhede kolm taset: empiiriline element ehk sotsiaalmajanduslik olukord (lõhed suurte vastandlike huvidega sotsiaalsete rühmade vahel), normatiivne element seoses kollektiivse identiteediga (eristumine grupiidentiteedi, ideoloogiliste väärtuste ja huvide osas) ja organisatsiooniline element (identiteetide ja väärtuste mobiliseerimine erakondade poolt) (Bartolini & Mair, 2007, 199; Bjereld & Demker, 2006, 501; Ford & Jennings, 2020, 297). Seetõttu on Robert Ford ja Will Jennings (2020, 297) poliitiliste konfliktimõõtmete teooriat pidanud osaliselt identiteedipoliitikaks, kus lõhestumised sõltuvad jagatud identiteediga rühmadest, kelle erakonnad omakorda poliitikasse värbavad.

Poliitiliste lõhede olulisus seisneb nende võimes struktureerida parteide vahelist poliitilist konkurentsi ning läbi selle mõjutada olulisel määral valimiskäitumist. Kujunevad hääletusblokid, mis ühendavad spetsiifiliste ühiste murede ja vaadetega inimesi, kes vastavalt omistavad ühised hääletamisharjumused. Erakond vajab seega hääletajaskonda, kelle huve poliitilisel maastikul esindada ja kelle häälte nimel võistelda. Mobiliseerides kodanikke poliitilisele aktiivsusele, näiteks hääletamise näol valimistel, kujunevad välja ühiskonnas esindatud kaalukamad ja vähemolulised erakonnad ning vastav hierarhiline staatus. Samuti on lõhede olemasolul ja püsimisel võimalik saada püsivat toetust mitmetelt põlvkondadelt, kuna kasvades üles kindlas homogeensuses sotsiaalses keskkonnas, omistatakse märkamatuks näiteks enda vanemate või teiste ümbritsevate inimeste väärtused ja poliitilised eelistused. Samas on politoloog Elias Dinas (2014, 847) oma uurimuses leidnud, et juhul kui laps on üles kasvand politiseeritud kodus, ollakse ka täiskasvanuna poliitiliselt aktiivsemad ning seeläbi on suur tõenäosus, et leitakse ennast hoopis teisest poliitilisest grupist, mis erineb nende vanemate poliitilisest nägemusest.

1.2. Uute poliitiliste lõhede teke Euroopa ühiskondades ja parteipoliitikas

Tänapäeva üha muutuv maailmas on esile kerkinud ka uued konfliktimõõtmelised ja üheks neist on antud töö käigus uuritav suhtumine rändesse. Uued konfliktimõõtmelised on Robert Fordi ja Will Jenningsi (2020) sõnul tekkinud (kõrg)hariduse leviku, migratsiooni, etnilise mitmekesisuse, ühiskondade vananemise (põlvkondlikud lõhed) ja geograafilise polariseerumise tõttu. Ademmer ja Stöhr (2019, 3) lisavad eelnevalt nimetatule lisaks veel laiemad mõisted nagu moderniseerumine ja globaliseerumine. Nimetatud muutused ühiskonnas, demograafilised ja majanduslikud arengud, loovad võimaluse uute poliitiliste lõhede tekkimiseks (Ford & Jennings, 2020, 300). Seda kinnitavad ka Ulf Bjereldi ja Maria Demker (2006, 500) öeldes, et „poliitilised lõhed tekivad järk-järgult ja konflikti kaudu“ ning seega on nende kaudu võimalik mobiliseerida uusi sotsiaalpoliitilisi grupe. Seega on selge, miks on uued poliitilised lõhed esile kerkinud esmajoones Lääne-Euroopas, kus kommunismist vabanenud uutes demokraatlikes riikides ehitati parteisüsteemid nullist üles ja seetõttu on areng nendes riikides olnud mõnevõrra teistsugune.

Kõrghariduse saanud inimeste arv Lääne-Euroopas on kasvutrendis ning kõrgkooli lõpetanud iseloomustab kultuurilise ja etnilise mitmekesisuse propageerimine, „positiivsemate arvamuste omamine vähemusrühmade suhtes ja püüdlused neid rühmi kaitsta ning toetada multikultuurse või diskrimineerimisvastase poliitika kaudu“ (Ford & Jennings, 2020, 300-301). Pooldades avatust ja koostööd, seistakse avatud piiride, liberaalse rändepoliitika ja Euroopa Liidu eest ning seetõttu on haritumad inimesed valdavalt koondunud poliitilise skaala vasakpoolele (Ford & Jennings, 2020, 300-301). Nähtust kinnitab ka Pew Research Centre poolt 2016. aastal läbi viidud uurimus, mille tulemustest on näha, et 54% kõrghariduse omandanud isikutest omab liberaalseid vaateid ja 26% keskharidusega inimestest omavad peamiselt konservatiivseid vaateid. Eakamad ja madalama haridustasemega isikud on Fordi ja Jenningsi (2020, 304-306) sõnul vastupidiselt orienteeritud (äärmuslike) parempoolsete erakondade poole, kuna ollakse isoleeritud majanduslikest muudatustest tööturul (pensionil oleku või töötuolemise tõttu) ja ei peeta esmatähtsaks tuleviku probleeme nagu näiteks globaalne soojenemine. Norval D. Glenn (1974, 176, 180) on samuti mõtisklenud, et eakamate inimeste hoiakud ja

väärtushinnangud on võrreldes noorema põlvkonnaga püsivamad ning seeläbi on neil ka kalduvus olla vastu igasugustele muutustele. Ka seda teooriat kinnitab Pew Research Centre (2016) uurimus, öeldes, et 45% Y-põlvkonnast omavad liberaalseid ning 36% beebibuumeritest konservatiivseid vaateid. Huvitav on ka nähtus, et radikaalsete parempoolsete parteide toetajad on koondunud tööstuslikele äärealadele ja liberaalsete erakondade toetajad suurtesse arenevatesse linnadesse (Ford & Jennings, 2020, 307). Samas on nähtus loogiliselt seletatav - suurlinnad meelitavad haridus-, töö- ja kultuuri tarbimis võimaluste tõttu nooremaid, kvalifitseeritumaid elanikke ja sisseerandajaid (kes teatavasti on liberaalselt meelestatud), mis omakorda tähendab nooremate põlvkondade väljavoolu äärealadelt (Ford & Jennings, 2020, 307).

Uuest poliitilisest lõhest saab rääkida, siis kui on täidetud kolm tingimust: konflikti aluseks on sotsiaalne struktuur ja mõlema poole huvide eristamine; organisatsioonilise baasi olemasolu eelkõige erakondade näol, mis suunab konflikti poliitilisse valdkonda; samastumine uue poliitilise lõhega (Ademmer & Stöhr, 2019, 3). See tähendab, et mitte sugugi igasugune eriarvamus ühiskonnas ei ole poliitiline lõhe. Isegi kui esineb selge huvide eristumine ja lõhega samastumine on poliitilise lõhe puhul oluline politiseerumise aspekt. Näiteks lahkarvamus praegu aktuaalse prügi sorteerimise teema osas võib küll tekitada konflikte ja jagada inimesed eri leeridesse, kuid organisatsioonilise baasi puudumise tõttu ei saa me siiski rääkida poliitilisest lõhest.

Poliitilised lõhed kui ühiskonda polariseeruvad tõekspidamised on ajas muutuvad. Ademmeri ja Stöhri (2019, 3) hinnangul on seoses globaliseerumise, Euroopa integratsiooni ja rändega Euroopa Liidus üles kerkimas uus poliitiline lõhe. Teadlased väidavad, et klassikalise vasak-parempoolse lõhe asemel juhivad uut poliitilist lõhet kultuuriküsimused ja identiteedipoliitika, “seades nn roheline/alternatiivse/libertaarse (lühendina kasutatud GAL) vastu traditsioonilisele/autoritaarsele/natsionalistlikule ühiskonnale (lühendina kasutatud TAN)” (Ademmer & Stöhr, 2019, 3). Mõnikord on antud vastuolusid nimetatud ka “kosmopoliitsus versus kommunitarism või demarkeerimine versus integratsioon”, kuid kindel on see, et neist esimene toetab avatud piire, globaalseid institutsioone ja individualismi ning teine pooldab vastupidiselt piire, suveräänsust ja peab õigluse aluseks kollektiivseid vajadusi (Ademmer & Stöhr, 2019,

3). Seoses sisserändajate suure arvuga Lääne-Euroopas ja paremäärmuslike erakondade esiletõusuga on teravnenud lõhe mitmekultuurilise ühiskonna soosijate ning selles põhirahvuse identiteedile ohtu nägevate vastaste vahel. Uueks mõõtmeks on peetud ka suhtumist Euroopa Liitu.

1.2.1. Sisseränne kui uus poliitiline konfliktimõõde

Rahvusvaheline ränne on üha kasvav ja aktuaalsem teema tänapäeva maailmas. Suurem ränne sai alguse dekoloniseerimisest, kui rahvast tuli kolooniatest emamaadesse. Seejärel on näha olulist trendi kasvu seoses kiire majanduse arenguga, millega on kaasnenud vajadus odava tööjõu järele. Heaks näiteks on türklaste sisseränne Saksamaale 1960ndatel. Mitmed uuringud on rõhutanud arenenud riikide kasvavat vajadust kvalifitseeritud tööjõu järele, mis toob kaasa sisserännet soosiva poliitika ja konkurentsi kasvu kõrgelt haritud tööjõu osas (Anniste & Poliitikauuringute Keskus Praxis, 2018, 9). Lisaks töörandele on levinud pereränne perekondade ühendamiseks, sundränne ning õpiränne ehk rahvusvaheliste tudengite liikumine, mis vastavalt Arenguseire Keskuse 2018. aasta andmetele moodustavad ca 50%, 40%, 10% ja 2% kogu rahvusvahelisest rändest (Anniste & Poliitikauuringute Keskus Praxis, 2018, 8).

Üha suureneva migratsiooni raames on rahvusvähemuste ja sisserännanute poliitiliste huvide eest seismine kujunenud üheks oluliseks parteipoliitika osaks. Näiteks Luksemburgis moodustavad märkimisväärse 48% ja Maltas 23% populatsioonist mujalsündinud isikud (peamiselt mõne teise EL-i liikmesriigi kodanikud) kui teistes Euroopa riikides jääb see valdavalt 10% ümber, kuid näha on jätkuvat kasvutrendi (Eurostat, 2021, 11). Selliste võõrtööliste kogukondade kujunemisel võib tekkida konflikte põlisrahvaga, kuna tihti erinetakse neist usult või kultuurilt. Lõhestumise ilmnemine Euroopas näitlikustab ka probleemi, et teatud ühiskonnagrupidel puudub poliitiline esindatus, mistõttu kerkivad esile populistlikud ja radikaalsed parempoolsed parteid (Ademmer & Stöhr, 2019, 4). Ademmer ja Stöhr (2019, 4) on oma uurimuses viidanud Eurobaromeetri andmetele, mille tulemusel on näha, et traditsioonilise/autoritaarse/natsionalistliku (TAN) osapoollega suhestumine on laialt levinud: “umbes 65 protsenti Lääne-Euroopa elanikest nõustub arvamusega, et suurema

hulga sisserrändajate vastuvõtmisel oleks põliselanikele tõsised tagajärjed (...), 20 protsenti nõuab kõigi mitte-Euroopa päritolu sisserrändajate kodumaale tagasisaatmist ja umbes 19 protsenti toetab väidet, et sisserrändajatel ei pea olema samad õigused kui kõigil teistel”.

Sisserrändajatel nagu ka enamusrahvusel on oma selge identiteet ja kultuuritraditsioonid, mille eest seistakse. Lisaks poliitiliste huvide väljendamisele nõutakse kaitset vaenulikkuse ja diskrimineerimise eest (Ford & Jennings, 2020, 302). Neil on ka Fordi ja Jenningsi sõnul (2020, 304) „tugevad organisatsioonilised struktuurid, mis on sageli ehitatud usuliste institutsioonide ümber, mis võimaldavad neil poliitiliselt mobiliseeruda“. Siin ka taas viide kiriku-riigi lõhe olemasolule ja aktuaalsusele. Meenutades eelnevas peatükis välja toodud uute poliitiliste lõhede tekkimise kriteeriumeid, näeme et ka sisserränne vastab kõigile kriteeriumitele. Grupeerunud on kindla identiteedi ja ühiste huvidega isikud, kelle huvide eest seisavad poliitilised organiseerunud parteid (Ford & Jennings, 2020, 305). Kirjeldatud migratsioonilõhe vastandab seega rände pooldajad ja selle vastased, kes soovivad migratsioonipoliitika karmistamist.

Kui vaadata ringi Euroopa poliitilisel maastikul, näeme, et pead on tõstnud parempopulism, mis jõuliselt toetab ranget kontrolli sisserrände üle. Parempopulistlikud erakonnad on saavutanud kõrgeid ja arvukaid kohti nii parlamendis (nt Soome, Suurbritannia, Prantsusmaa) kui ka valitsuses (nt Eesti Konservatiivne Rahvaerakond Jüri Ratase koalitsioonivalitsuses 2019-2021) ja on leidnud koha isegi peaministri/presidendi ametikohal (nt Narendra Modi Indias ja Donald Trump Ameerika Ühendriikide 45. presidendina). Näiteks Põlissoomlaste partei Soomes, mis oli aastakümneid opositsioonis, leidis ennast pärast 2015. aasta parlamendivalimisi koalitsioonist, saades 17,7% häältest, olles nii parlamendis suuruselt teine erakond (YLE, 2015). Samuti saavutasid Põlissoomlased viimastel Euroopa Parlamendi valimistel märkimisväärsed 2 saadikukohta ning 2018. aastal loodi Soomes lisaks uus sisserrände vastane erakond-Seitsme Tähe Liikumine (Ministry of Justice, 2020). Veelgi tuntumad on tugevalt euroskeptiline Suurbritannia Iseseisvuspartei, mis sai oma tipphetkel 2009. aasta EP valimistel 16,5% häältest, või Jean-Marie Le Peni loodud immigratsioonivastane ja

euroskeptiline Rahvusrinne Prantsusmaal (Whitaker, 2011, 359). Rahvusrinne saavutas suurt edu nii 2002. aasta presidendivalimiste esimeses voorus kui ka 2014. aasta EP-i valimistel (saades 24,9% häältest) (Greven, 2016, 2). Ka partei praegune president Marine Le Pen on jätkanud immigratsiooni, globaliseerumise ja Euroopa Liidu vastaste poliitikate teostamist, mis moodustavad osa parteiprogrammi vundamendist (Greven, 2016, 2).

Fordi ja Jenningsi (2020, 302) sõnul on “rahvusvähemuste poliitilise käitumise uuringud on kõige ulatuslikumad Suurbritannias, kus massiline ränne algas mõnevõrra varem kui ülejäänud Lääne-Euroopas ja kus migrandid olid ebaharilikult hästi integreerunud valimispoliitikasse tänu Suurbritannia seadustele, mis andsid kõikidele sisserändajatele täielikud poliitilised õigused”. Läbi aja on vasaktsentristlik Leiboristlik Tööpartei suutnud koondada pikaajalise lojaalsuse vähemuste seas, olles võtnud vastu seadusi, mis lahendanud mõnevõrra diskrimineerimise probleemi ühiskonnas, ja seisab jätkuvalt sisserändajate kollektiivsete huvide eest (Ford & Jennings, 2020, 303). Samasugust trendi on näha ka teistes Lääne-Euroopa ühiskondades, kus sisserändajate ja etniliste vähemuste kogukondade toetus on kaldunud vasaktsentristlike parteide poole (Ford & Jennings, 2020, 303).

Kuigi sisseränne kui uus poliitiline konfliktimõõde on kõige nähtavam Lääne-Euroopa ühiskondades ja parteipoliitikas on oluline mõista, et taoline lõhe on viimasel aastakümnel vaadeldav ka Ida-Euroopas. Kui varem võtsid migrandid suuna rikastesse lääne riikidesse ehk Ida-Euroopast pigem lahkuti (negatiivne rändesaldo), siis muutus Ida-Euroopas ränne aktuaalseks ja suureks poliitiliseks teemaks alles seoses 2014/2015 aastal puhkenud rändekriisiga, mil põgenikud kolmandatest riikidest ja ka kvoodipagulased võtsid lisaks läänele suuna itta. Juba üksnes 2015. aastal asusid üle 1,3 miljoni migrandi ümber üle kogu Euroopa - peamised sihtkohad olid Saksamaa, Ungari, Rootsi ja Itaalia (BBC News, 2016). Kuid esile tõusid ka transiitkoridoridena väiksemad riigid idas nagu Kreeka, Bulgaaria ja Poola (BBC News, 2016). Üha suurenev kuritegevus, sotsiaalsed ja majanduslikud probleemid, etnilised pinged ning loodusõnnetused sunnivad paratamatult inimesi oma kodumaalt lahkuma ja mujalt paremaid elutingimusi otsima. Seeläbi suureneb sisserände tõttu surve riigi

infrastruktuurile, mis tekitab ühiskonnas pingeid ja sunnib migratsiooni küsimusele rohkem tähelepanu pöörama.

1.2.2. Avatus-suletus kui uus poliitiline konfliktimõõde

Traditsioonilise vasak-parem skaala või jagunemise asemel liberaalideks ja konservatiivideks on ühiskondades hakanud pead tõstma uus poliitiline spektrum ning poliitiline lõhe nimega avatud-suletud skaala. The Economisti artiklis (2016) on öeldud, et traditsiooniline jagunemine vasak-parem skaalale omab järjest väiksemat olulisust ning selle asemel on oluline poliitiline lõhe hoopis avatuse ja suletuse pooldamine. Arenenud riikides on klassikonflikt asendunud seega uut tüüpi konfliktidega, mis põhinevad kultuuril ja identiteedil (Wheatley, 2019). Siin taas viide Ademmeri ja Stöhri uurimusele (2019), mis tõestas, et uusi poliitilisi lõhesid juhivad kultuuriküsimused ja identiteedipoliitika ning seega on pead tõstnud GAL-i ühiskond TAN-i asemel.

Enamasti on avatuse poolel liberaalselt ja suletuse poolel konservatiivselt meelestatud isikud, kes vastavalt pooldavad näiteks vabakaubandust ja sisserännet või eelistavad hoopis impordipiiranguid, kodumaise tööstuse eelisarendamist ja igasuguste kultuurimuudatuste piiramist (The Economist, 2016). Lihtsustatult pooldavad seega “avajad” globaliseerumist ning “sulgurid” eraldatust. Samuti leiavad suletuse pooldajad, et riigi eliit on omakasupüüdlik (The Economist, 2016).

Suletud suhtumine globaliseerumisse avaldub näiteks vastuseisus sõjalistele liitudele nagu NATO ja riikidevahelistele liitudele nagu Euroopa Liit (The Economist, 2016). Brexiti teema raames näeme selget suletuse poliitika toetamist, kui Suurbritannia astus samme, et väljuda Euroopa Liidust, piirata sisserännet ja Brüsseli mõjuvõimu. Siin tuleb uuesti tähelepanu pöörata vanuse ja hariduse olulisusele. Nagu eelmises peatükis mainitud, on nooremad ja haritumad põlvkonnad liberaalsemalt meelestatud ning seega pooldavad ühiskonna ja riigi avatust. Sellest tulenevalt on ka mõistetav, miks The Economist (2016) andmetel pooldasid 73% 18-24 aastased ning vaid 40% üle 65-aastased Euroopa Liitu jäämist. Seega on avatus-suletus kui konfliktimõõde seotud otseselt ka regionaalse integratsiooniga ehk valmidusega teha koostööd, kehtestada ühised reeglid ja institutsioonid.

Kokkuvõttes on töö peamiseks teoreetiliseks ootuseks, et sarnaselt teistele Lääne-Euroopa ühiskondadele, on sisserände küsimus Suurbritannias muutunud oluliseks ühiskondlik-poliitiliseks lõheks, mis struktureerib erakondade konkurentsi ja polariseerib valijaid. Kuna nimetud lõhe on otseselt seotud avatuse-suletuse skaalaga, on ootuspärane, et liberaalset sisserändepoliitikat pooldavad erakonnad pooldasid Euroopa Liitu jäämist ning sisserände piiramist nõudvad erakonnad Liidust lahkumist.

2. Suurbritannia erakondade seisukohad sisserände küsimuses

Algava peatüki eesmärk on võrrelda nelja suurima Suurbritannia erakonna (Konservatiivne partei, Leiboristlik partei, Šotimaa Rahvuspartei ja Liberaaldemokraadid) seisukohti sisserände ja vaba liikumise piiramise küsimuses ning uurida, kas ja kuidas erakondade seisukohad vaadeldaval perioodil muutusid. Eelnevalt on antud ülevaade juhtumite valikust ja kasutatud meetodist ning sisserändest Suurbritanniasse. Erakondade seisukohtade uurimiseks on allikmaterjaliks võetud erakondade valimisprogrammid aastatel 2015, 2017 ja 2019, tänu millele on võimalik mõista sisserände ja avatud-suletud skaala kui uute poliitiliste konfliktimõõtmete olulisust Brexiti sündmustes.

Varasemalt on mitmed politoloogid uurinud immigratsioonipoliitikat Suurbritannias lähtuvalt erinevatest aktidest ja strateegiatest. Näiteks on uuritud, miks sisserände vastane mobilisatsioon riiklikul tasandil areneb ja kuidas see mõjutab riigipoliitikat (Karapın, 1999) ning suhet avaliku surve ning sisserändepoliitika vahel (Picard, 2014). Samuti on analüüsitud üldiselt Suurbritannia sisserändepoliitikat ja selle muutumist ajas, keskendudes eelkõige eelmise sajandi olulisematele aktidele nagu näiteks 1962. aastal avaldatud Rahvaste Ühenduse Immigratsiooni Seadus (*Commonwealth Immigrants Act*), mis kehtestas esimest korda piirikontrolli ja piiras sisserändajate elamisõigust Suurbritannias, ja 1971. aasta Immigratsiooniseadus (*Immigration Act*), mis omakorda karmistas sisserände reegleid (Abrahamova, 2007, 8). Kuid leidub väheseid töid, mis keskendusid vaid Suurbritannia erakondade seisukohtadele migratsiooni küsimuses ja nende omavahelisele võrdlusele. Selleks on näiteks Benjamin Leruth and Peter Taylor-Gooby 2018. aastal ilmunud uurimus, kus võrreldakse erakondade ja avalikkuse suhtumist sisserändesse 2015. aasta parlamendivalimiste raames.

2.1. Juhtumite valik, andmed ja meetodid

Suurbritannia puhul saame rääkida kaheparteisüsteemist, kuna alates 1920ndates on kaks domineerivat parteid olnud läbivalt Konservatiivne ja Leiboristlik partei (Duverger, 2020). Kaheparteisüsteem lubab eksisteerida ka kolmandatel erakondadel ja võita saadikukohti parlamendis, kuid kaks suurimat domineerivad siiski kogu poliitilist maastikku. Kuni aastani 2015 oli ametis konservatiivide-liberaaldemokraatide

koalitsioonivalitsus, mis leidis lõpu 2015. aastal kui konservatiivid saavutasid 330 kohaga alamkojas enamuse (vaata Tabel 1; Rallings & Thrasher, 2015). Töös uuritaval perioodil on konservatiivid säilitanud positsiooni Suurbritannia valitsusena, saavutades parlamendivalimistel kõrgeid tulemusi (vaata Tabel 1) ning Leiboristlik partei, Šotimaa Rahvuspartei ja Liberaaldemokraadid on järjekindlalt opositsioonis. See nelik on kogunud uuritaval perioodil (2015-2019) suure enamuse häältest, mistõttu on antud erakonnad uurimistöö uurimisobjektid. Tabelis nr 1 on lisaks illustratsiooniks näidatud uuritavate erakondade asetus parem-vasak skaalal ning võidetud häälte protsent ja mandaatide arv parlamendi alamkojas.

Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi parlament on Suurbritannia kõrgeim seadusandlik organ ning see on kahekojaline ehk koosneb alamkojast (House of Commons, hetkel 648 liiget) ja ülemkojast (House of Lords ehk Lordide koda, hetkel 796 liiget) (UK Parliament, 2021). Neist esimene on avalikult valitav (suurima mandaatide arvuga erakond moodustab valitsuse), teine aga põhineb kolmel liikmesuse tasandil (eluaegse ja mittepäritava tiitliga aadlikud, tiitli pärinud aadlikud ja vaimulikud aadlikud) (UK Parliament, 2021).

Tabel 1. Suurbritannia nelja suurima erakonna asetus parem-vasak skaalal ja valimistulemused 2015-2019

Erakonna nimi	Asetus parem-vasak skaalal	Aast a	Häälte protsent parlamendi-valimistel	Positsioon SB parlamendi alamkojas (kohtade arv)
Konservatiivne partei	paremtsentrism	2015	36,8%	valitsus (330)
		2017	42,4%	valitsus (317)
		2019	43,6%	valitsus (365)

Leiboristlik partei	vasaktsentrism	2015	30,4%	ametlik opositsioon (232)
		2017	40,4%	ametlik opositsioon (262)
		2019	32,1%	ametlik opositsioon (199)
Šotimaa Rahvuspartei	vasaktsentrism	2015	4,7%	opositsioon (56)
		2017	3,0%	opositsioon (35)
		2019	3,9%	opositsioon (47)
Liberaal-demokraadid	tsentrism kuni vasaktsentrism	2015	7,9%	opositsioon (8)
		2017	7,4%	opositsioon (12)
		2019	11,5%	opositsioon (11)

Kasutatud allikad: House of Commons Library (valimistulemused 2015, 2017, 2019).

Töö põhiliseks andmeallikaks on erakondade valimisprogrammid, mis on kõigil neljal erakonnal uuritavate aastate kohta kättesaadavad. Erakondade valimisprogrammid aastatel 2015, 2017 ja 2019 varieeruvad pikkuselt (vaata Tabel 2, lk 20). Silma paistavad kohele leiboristide pikad ja vastupidiselt SNP lühemad valimisprogrammid. Migratsiooni temaatika osakaal samuti kõigub aastast aastasse, kuid näha on seaduspära, et hilisemad programmid pööravad sisserände piiramise küsimusele rohkem ja detailsemat tähelepanu (vaata Tabel 3, lk 21).

Tabel 2. Suurbritannia nelja suurima erakonna valimisprogrammide pikkused 2015-2019

Erakond	2015	2017	2019
Konservatiivne partei	81 lk	84 lk	59 lk
Leiboristlik partei	113 lk	124 lk	105 lk
Šotimaa Rahvuspartei	38 lk	47 lk	50 lk
Liberaal-demokraadid	157 lk	95 lk	96 lk

Kasutatud allikad: Erakondade valimisprogrammid 2015, 2017, 2019.

Sisserände probleemi osakaalu uurimiseks on töös kasutatud Party Manifesto projekti avaliku andmebaasi ja valimisprogrammide kogu Manifesto Korpuse (*The Manifesto Corpus*) andmeid. Party Manifesto projekt uurib parteide poliitilisi eelistusi, lubadusi, parteide ja valijate vahelisi suhteid ning partei rolli parlamendis lähtuvalt parteide valimisprogrammidest (Manifesto Project Database). Projekti andmekogu hõlmab üle 50 riigi erakondade valimisprogramme alates 1945. aastast tänapäevani (Manifesto Project Database). Andmebaasi uuendatakse igal aastal kaks korda ja selle eest vastutab projekti koostaja MARPOR ehk *Manifesto Research on Political Representation* (Manifesto Project Database). Nimetatud projekti ja selle valimisprogrammide kogus on kasutanud 2017. ja 2019. aasta programmide uurimisel kahte sisserändega seotud koodi, mis jagavad sisserännet käsitletud laused kaheks - negatiivsed ja positiivsed laused. Negatiivsed laused näitavad sisserände piiramise propageerimist, kuna sisseränne kujutavat ohtu rahvusriigile (Manifesto Project Database). Positiivsed laused iseloomustavad vastupidiselt sisserände soosimist ja piirangute vastasust, kuna sisseränne mõjub positiivselt riigi majandusele (Manifesto Project Database). 2015. aasta valimisprogrammid on kodeeritud vananenud koodide alusel, kust puudub eraldi sisserände küsimust käsitlev kood. Seetõttu on töö autor 2015. aasta valimisprogrammid ise vastavalt Party Manifesto projekti eelnevalt nimetatud koodidele kodeerinud.

Tabel 3. Sisserände küsimuse osakaal (negatiivsed ja positiivsed laused) Suurbritannia erakondade valimisprogrammides 2015-2019.

Erakond	2015	2017	2019
Konservatiivne partei	Kokku 1869 kodeeritud lauset: 21 neg. lauset 2 pos. lauset	Kokku 1613 kodeeritud lauset: 18 neg. lauset 2 post. lauset	Kokku 1301 kodeeritud lauset: 13 neg. lauset 20 post. lauset
Leiboristlik partei	Kokku 1068 kodeeritud lauset: 14 neg. lauset 6 pos. lauset	Kokku 1397 kodeeritud lauset: 1 neg. lause 9 pos. lauset	Kokku 1811 kodeeritud lauset: 0 neg. lauset 18 pos. lauset
Šotimaa Rahvuspartei	Kokku 975 kodeeritud lauset: 0 neg. lauset 6 pos. lauset	Kokku 1046 kodeeritud lauset: 0 neg. lauset 17 pos. lauset	Kokku 1234 kodeeritud lauset: 1 neg. lause 27 pos. lauset
Liberaal-demokraadid	Kokku 2039 kodeeritud lauset: 7 neg. lauset 14 pos. lauset	Kokku 1208 kodeeritud lauset: 3 neg. lauset 12 pos. lauset	Kokku 1555 kodeeritud lauset: 2 neg. lauset 26 pos. lauset

Kasutatud allikad: 2017. ja 2019. aasta andmed Party Manifesto projektist, 2015. aasta andmed kodeeritud autori poolt.

Töös kasutab autor kvalitatiivset sisuanalüüsi, et tõlgendada ja analüüsida Suurbritannia nelja suurima erakonna seisukohti sisserände küsimuses. Lisaks teksti sisulisele analüüsile on autor kasutanud eelnevalt nimetatud Party Manifesto projekti kodeeritud valimisprogramme ja vastavalt negatiivsetele ning positiivsetele lausetele kodeerinud 2015. aasta valimisprogrammid.

2.2. Sisseränne Suurbritanniasse

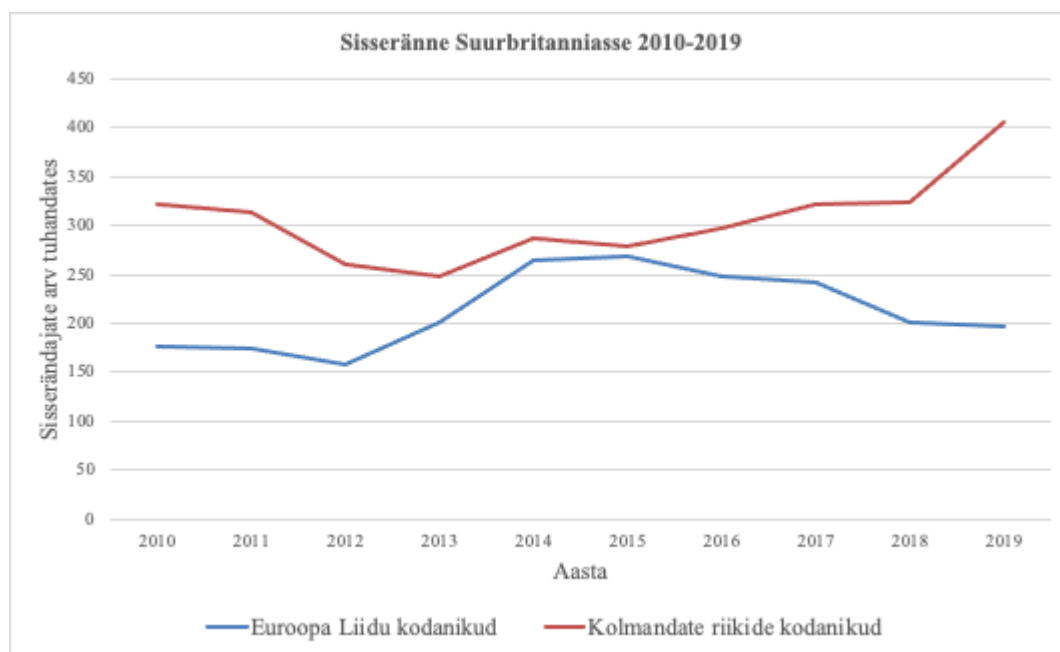
Suurbritannia parlamendi statistika andmeil on alates 1994. aastast Suurbritanniasse rändavate inimeste arv olnud suurem kui väljarännanute arv, kusjuures “sisseränne ületab väljarännet igal aastal enam kui 100 000 võrra alates 1998. aastast” (Sturge, 2021, 3). Kui aastal 2000 oli Suurbritanniasse sisserännanute inimeste arv 4 730 165, siis järgmiseks aastaks oli see kasvand juba 5 926 156 isikuni (vaata Tabel 4, lk 22). Antud periood pani

alguse järsule tõusule, mil pea iga viie aastaga suurenes populatsioon miljoni sisse­rändaja võrra (vaata Tabel 4). Vaadates esimest joonist näeme samuti alates 2012. aastast sisse­rände kasvu Suurbritanniasse Euroopa Liidu kodanike seast ja kasvu jätku peale EL-i laienemist 2013. aastal (vaata Joonis 1, lk 23). Sisse­ränne on küll hakanud tasapisi langema EL-i kodanike seast, kuid näeme vastupidiselt tõusu kolmandatest riikidest pärit inimeste hulgast (vaata Tabel 4). Georgina Sturge (2021, 14) uurimuse andmetel oli “2019. aasta detsembriga lõppenud aastal Suurbritanniasse rändavatest inimestest 11% Suurbritannia, 29% teiste EL-i riikide ja 60% kolmandate riikide kodanikke”. Enim Suurbritannias elavaid EL-i riikide kodanike on pärit Poolast, Rumeeniast, Iirimaa­lt, Saksamaalt ja Itaaliast (Sturge, 2021, 26). Väljatoodud statistika näitlikustab hästi sisse­rände massiivsust Suurbritanniasse, mis on kujunenud ajapikku oluliseks probleemkohaks ühiskonnas ja poliitilisel maastikul.

Tabel 4. Sisse­rännanud elanike koguarv ja osakaal Suurbritannia populatsioonist 1960-2015.

Aasta	Sisse­rännanud rahvastik	% kogu populatsioonist
2015	8 543 120	13,2
2010	7 604 583	12,13
2005	5 926 156	9,84
2000	4 730 165	8,04
1995	4 155 193	7,18
1990	3 650 286	6,39
1985	3 535 927	6,39
1980	3 356 904	6,39
1975	3 147 977	6,39
1970	2 945 896	6,39
1965	2 541 943	6,39
1960	1 661 888	6,39

Kasutatud allikad: Macrotrends, 2021

Joonis 1. Sisseränne Suurbritanniasse 2010-2019

Kasutatud allikad: Office for National Statistics (2020)

Järgneb Suurbritannia nelja suurima erakonna valimisprogrammide sisuline analüüs.

2.4. Konservatiivse partei seisukohad

Paremtsentristliku konservatiivse partei 2015. aasta valimisprogrammi “Tugev juhtimine, selge majandusplaan, helgem, kindlam tulevik” (“*Strong leadership, a clear economic plan, a brighter, more secure future*”) keskmes on majanduse igakülgne tugevdamine ja edendamine, riigivõla ja sissetulekute ebavõrdsuse lahendamine. Seda kinnitab programmi keskne küsimus „Kuidas säilitada majanduse taastumine, millest sõltuvad meie ambitsioonid riigi heaks? Ja kuidas tagada, et taastumine tooks kasu kõigile meie kodanikele, igal eluetapil?“ (Konservatiivne partei, 2015, 5). Antud valimisprogramm on küllaltki eripalgeline ja ambitsioonikas, keskendudes mitmetele erinevatele aspektidele, mille seas on ka eraldi peatükk kontrollitud sisserände kohta ja suhetest Euroopa Liiduga. Sisserände piiramise olulisuse peamiseks väiteks on tuua briti rahvas esikohale, sest „kui sisseränne on kontrolli alt väljas, siis see avaldab survet koolidele, haiglatele ja transpordile; võib põhjustada sotsiaalset survet, kui kogukondadel on keeruline integreeruda“ (Konservatiivne partei, 2015, 29).

Võrreldes järgneva kahe valimisprogrammiga on 2015. aastal sisserände küsimusele oluliselt detailsemalt keskendatud, tuues välja kindla tegevusplaani valimistel valituks osutumisel. Peamiste sammudena on välja toodud järgmised punktid (Konservatiivne partei, 2015, 29-31):

1. takistada sisserändajaid, kes pole Suurbritannias vähemalt 4 aastat elanud, maksuvabastust ja lastetoetusi nõudmast;
2. tugevdada piirikontrolli;
3. kehtestada kurjategijate väljasaatmiseks tugevamad volitused;
4. jätkata sisserände vähendamist, kehtestades karmimad viisareeglid;
5. võidelda inimkaubanduse ja ekspluateerimise vastu;
6. leevendada kõrge sisserände negatiivseid mõjusid avalikele teenustele ja kohalikele kogukondadele.

2017. aasta valimisprogrammi “Koos edasi - Meie plaan tugevama Suurbritannia ja jõuka tuleviku jaoks” (*“Forward together - Our Plan for a Stronger Britain and a Prosperous Future”*) keskmes on ühiskondlik sidusus. Sisserände kontrollimise osas on taas toodud esile raskus üles ehitada ühtekuuluvat ühiskonda, vajadus piirata oskuseta isikute sisserännet riiki ning toetada pärast õpingute lõppu üliõpilaste lahkumist riigist (Konservatiivne partei, 2017, 54). Võrreldes 2015. aasta programmiga ei ole see kord paika seatud kindlat tegevusplaani. Tähelepanuväärne on antud programmis eraldi väljatoodud alapeatükk vajalikkusest reformida varjupaigasüsteemi (teised programmid antud temaatikat eraldi ei käsitle) öeldes, et „olemasolev süsteem on suunatud inimestele, kes on piisavalt noored, piisavalt sobivad ja kellel on ressursse Suurbritanniasse jõudmiseks, mitte neile, kes meie abi kõige rohkem vajavad“ (Konservatiivne partei, 2017, 40). Seega vähendades plaanipäraselt Suurbritanniasse esitatud varjupaigataotlejate arvu on võimalik keskenduda reaalsetele abivajajatele ja suurendada nende sisserändajate arvu, kes tulevad keerulisematest piirkondadest (Konservatiivne partei, 2017, 40).

2019. aasta valimisprogrammis „Viime Brexiti lõpuni. Vabastame Suurbritannia potentsiaali” (*“Get Brexit Done. Unleash Britain’s Potential”*) on konservatiivid taas seadnud sihiks parandada sisserändesüsteemi ja võtta selle reformimisel eeskujuks „kindlam ja õiglasem Austraalia stiilis punktidel põhinev sisserändesüsteem, et saaksime

otsustada, kes siia riiki jõuab, nende oskuste ja panuse põhjal“ (Konservatiivne partei, 2019, 20). Sarnaselt 2017. aasta valimisprogrammile on taas välja toodud kitsendus meelitada riiki vaid kõrgelt kvalifitseeritud töötajaid (kes sealhulgas peavad omama head inglise keele oskust, on olnud oma kodumaal seaduskuulekad kodanikud ja omavad head haridust ning kvalifikatsiooni) ning vähendada selle võrra madalama kvalifikatsiooniga sisserändajate osakaalu (Konservatiivne partei, 2019, 21). Lisaks on välja toodud punkt, mis viitab neile EL-i kodanikele, kes tulid enne Brexitit Suurbritanniasse elama, töötama või õppima (eelnevad valimisprogrammid neile eraldi ei viita) - „soovime, et EL-i kodanikud, kes tulid enne Brexitit Suurbritanniasse elama, jääksid ja oleme võtnud endale kohustuse tagada nende olemasolevad õigused ja tagada, et nad tunneksid end pärast Brexitit oma riigi ja kogukonna oodatud ja hinnatud osana“ (Konservatiivne partei, 2019, 21).

Kuigi konservatiivid toetavad igakülselt rangemat sisserändesüsteemi ja vaba liikumise piiramist, mõistetakse, et sisseränne avaldab Suurbritanniale siiski ka positiivset mõju. Vastavalt Party Manifesto projekti andmetele on programmis välja toodud kokku 52 negatiivset ja 24 positiivset sisserännet käsitlevat lauset, mis näitab, et konservatiivid näevad sisserändes märkimisväärselt rohkem negatiivset (vaata Tabel 3, lk 21). Negatiivsete lausete osakaal on suurim 2015. aasta programmis, kuid üllatavalt ületavad 2019. aasta programmis positiivset laused negatiivseid (vaata Tabel 3, lk 21). Tõenäoliselt seletab nähtust ühelt poolt konservatiivide soov omada neutraalsemat seisukohta Brexiti referendumi perioodil ning vajadus kinnistada suurema toetajaskonna hääled, kuid teisalt ka fookuse muutmine. Kui esimesed kaks valimisprogrammi rõhustid rohkem sisserändele kui ebavõrdsuse ja sotsiaalse ning majandusliku surve tekitajale, siis 2019. aasta programmis on rohkem tähelepanu pööratud kõrge kvalifikatsiooniga sisserändajate kasulikkusele riigile. Siiski seisukohad sisserände osas on ajas püsivad ja märkimisväärsed muudatusi valimisprogrammides ei esine.

2.5. Leiboristliku partei seisukohad

Vasaktsentristlik Leiboristlik partei on oma valimisprogrammides suurt tähelepanu pööranud tööliste olukorra parandamisele, mida kinnitab ka partei juhi Ed Milibandi (ametis 2010-2015) sõnum, et “riiki saadab edu ainult siis, kui töölised saavutavad edu”

(Leiboristlik partei, 2015, 5). 2015. aasta valimisprogramm nimega “Suurbritannia saab olla parem” (“*Britain Can Be Better*”) on jaotatud seitsmesse peatükki, millest esimene nimega “Parem tulevik Suurbritannia heaks” käsitleb lisaks majandusele ka sisserännet. Nimelt leitakse, et kuigi sisseränne on andnud olulise panuse riigi majandusse ja ühiskondlikku ellu (inimeste talendi ja investeeringute näol), tuleb seda siiski kontrollida ehk pooldatakse karmimat sisserände kontrolli (Leiboristlik partei, 2015, 66). Eriti just rõhutatakse madala kvalifikatsiooniga isikute sisserände piiramist, mis olevat tekitanud avalikkuses muret selle mõjude pärast palkadele ja avalikele teenustele (Leiboristlik partei, 2015, 65). Välja on toodud ka mitmed piirangud nagu näiteks avalike teenistujate inglise keele oskuse nõue ja idee, et EL-ist pärit sisserändajad ei saa hüvitisi enne taotleda, kui on siin elanud vähemalt kaks aastat (Leiboristlik partei, 2015, 14-15). Inglise keele oskuse nõudmine aitab tagada ja kiirendada sotsiaalset integratsiooni. Peamised ettepanekud on seega järgmised (Leiboristlik partei, 2015, 65-72):

1. ebaseadusliku sisserände peatamiseks värvata lisaks 1000 piirivalvurit, et takistada kurjategijate sisenemist Suurbritanniasse;
2. võõrtööjõu ekspluateerimise vältimiseks soovitakse kehtestada õiglasemad reeglid töökohtadel;
3. keelata vaid välistööjõu värbamist, mis mõjub negatiivselt palkadele ja suurendab nõudlust edasise madala kvalifikatsiooniga töötajate järele;
4. lõpetada rasedate ja seksuaalse kuritarvitamise või inimkaubanduse ohvrite tähtajatu kinnipidamine;
5. vaadetakse üle sisserändajate kinnipidamisasutuste ebainimlikud tingimused ja seetõttu planeeritakse sulgeda neist kaks kõige ohtlikumat (Yarl's Wood ja Brook House), kus on levinud kinnipeetavate väärkohtlemine ning inimõiguste rikkumine.

2017. aasta valimisprogramm nimega “Paljudele, mitte vähestele” (“*For the many not the few*”) on jaotatud 12. peatükiks ja selgelt on seekord rõhutatud Brexiti läbirääkimistele, mis Jeremy Corbyni sõnul peab esile seadma riigi majanduse ja elatusaseme (Leiboristlik partei, 2017, 4). Sisserände osas sisulisi erisusi eelmise valimisprogrammiga ei ole, kuid nüüd eristatakse olulisemal määral pagulasi sisserändajatest (“pagulased ei ole migrandid”) ja rõhutatakse taas traditsiooni austada rahvusvahelise õiguse vaimu ja oma

moraalseid kohustusi, võttes pagulastest õiglase osa (Leiboristlik partei, 2017, 24-27). Partei eesmärk on töötada välja ja rakendada õiglased sisserändereeglid, mis ei tee vahet eri rasside või usutunnistusega inimeste vahel (Leiboristlik partei, 2017, 28-29).

2019. aasta valimisprogramm "On aeg tõeliseks muutuseks" (*"It's time for real change"*) tunnistab sisserände tohutut kasu riigile. Sellele viitab ka positiivsete lausete osakaal - 18 positiivset lauset ja 0 negatiivset (vaata Tabel 3, lk 21). Leiboristid leiavad, et sisseränne on rikastanud Suurbritannia ühiskonda, majandust ja kultuuri (Leiboristlik partei, 2019, 70-72). Samuti on paljud Briti kodanikud ise saanud kasu liikumisvabadusest, mis on andnud neile võimaluse välismaal õppida või töötada (Leiboristlik partei, 2019, 89-92). Sisserände küsimuses rõhutatakse taas inimõiguste järgimise olulisust ja suunatust majanduslikule kasule (Leiboristlik partei, 2019, 70-72). Uudse mõttena on välja toodud idee vabaneda diskrimineerivatest reeglitest, mis nõuavad üürileandjatelt inimeste sisserände staatuse kontrollimist enne üürilepingu sõlmimist (Leiboristlik partei, 2019, 80).

Leiboristid on valmis tagama, et Suurbritannia jätkab pagulastele varjupaiga pakkumist, täites rahvusvahelisi kohustusi, sealhulgas tehes koostööd Ühinenud Rahvaste Organisatsiooniga Süüriast pärit pagulaste toetamiseks (Leiboristlik partei, 2015, 65-67). Planeeritakse jätkata osalemist Vahemere päästemissioonides, teha koostööd Prantsuse ametivõimudega ebainimlike põgenikelaagrite sulgemiseks ning luua varjupaigataotlejatele ohutud ja seaduslikud teed (Leiboristlik partei, 2019, 70-72). Riiki saabudes peab leiboristide meelest pagulastel olema õigus tööle, juurdepääsule avalikele teenustele ning valitsus peab kohtlema neid kõigil tasanditel inimlikult, kuna leiboristid mõistavad, et kõik pole ühesugused ja igaühel on soov kuhugi kuuluda ning tunda, et neid hinnatakse võrdselt (Leiboristlik partei, 2015, 14; Leiboristlik partei, 2019, 70-72).

Kuigi Leiboristlik partei pooldab karmimat sisserändepoliitikat ollakse siiski avatud sisserände positiivsetele kaasnähtustele nagu näiteks kõrge kvalifikatsiooniga isikute sisseränne ja investeeringud riigi majandusse. Kokku on leiboristide valimisprogrammides sisserände negatiivsetele aspektidele viidatud 15 korda ja positiivsetele 33 korda, mis viitab partei seisukohale, et kontrollitud sisseränne on riigile

kasulik (vaata Tabel 3, lk 21). Kõige negatiivseim hoiak on võetud 2015. aasta valimisprogrammis, omades konservatiividele sarnaseid hoiakuid, kuid 2019. aasta valimisprogrammis suhtutakse sisserändesse vastupidiselt palju avatumalt ja positiivsemalt (vaata Tabel 3, lk 21). Seisukohad ei ole taas valimisprogrammides läbi aastate muutunud, erineb vaid fookus.

2.6. Šotimaa Rahvuspartei seisukohad

Šotimaa Rahvuspartei 2015. aasta valimisprogrammis nimega “Šotimaa jaoks tugevam” (*“Stronger for Scotland”*) soovitakse luua ja kehtestada Šotimaa jaoks toimiv, riigi konkreetsetele oludele ja vajadustele vastav sisserändepoliitika, kuid teisalt peetakse oluliseks tõhusat sisserände kontrolli (Šotimaa Rahvuspartei, 2015, 9, 11). Tõhususe all mõeldakse lisaks õiglasemat sisserändajate kinnipidamissüsteemi (Šotimaa Rahvuspartei, 2015, 23). Eelkõige soovitakse taastada õppejärgne tööviisa, et Šotimaal hariduse omandanud üliõpilased saaksid pärast õpinguid veeta riigis kaks aastat ja anda nii oluline panus riigi majandusse (Šotimaa Rahvuspartei, 2015, 11). Lisaks toetatakse ka Šotimaa osalemist Euroopa vahistamismääruses - meede, mis hõlbustab teistesse Euroopa Liidu jurisdiktsioonidesse põgenenud kurjategijate kohtu ette toomist (Šotimaa Rahvuspartei, 2015, 19).

2017. aasta sama nimelises valimisprogrammis soovitakse sarnaselt eelmisele programmile jätkata õppejärgse tööviisa toetamist, et Šotimaale õppima tulnud välistudengid saaksid pärast kooli lõpetamist panustada riigi majandusse ja aidata meelitada seeläbi Šotimaale vajaminevaid oskusi ja andeid, kuna “meie nägemus Šotimaast on üks avatud riik, mis vaatab väljapoole ja julgustab Euroopa ja kogu maailma parimaid ja säravamaid inimesi Šotimaad oma koduks tegema” (Šotimaa Rahvuspartei, 2017, 4, 27). SNP leiab, et praegune Ühendkuningriigi lähenemisviis sisserändele on Šotimaal ebaõnnestunud, mistõttu on paika seatud järgmine tegevusplaan olukorra parandamiseks (Šotimaa Rahvuspartei, 2017, 27-28):

1. tuleb seista sisserändajate demoniseerimise vastu, kinnitada EL-i kodanike õigused riiki jääda ja tagada EL-is elavate brittide kodanikuõigused;

2. kaotada 2017. aastal kehtestatud Sisserändeoskuste tasu (*Immigration Skills Charge*), mille puhul makstakse tööandjale 1000 naela aastas Euroopa majanduspiirkonna välise töötaja kohta ning mis toob kaasa oskuste puudujäägi ning kahjustab seeläbi riigi majandust;
3. jätkata surve avaldamist valitsusele, et piirata sisserändajate kinnipidamist 28 päevaga ja kaotada laste ning haavatavate inimeste (rasedad ja psüühikahäiretega isikud) määramatu kinnipidamine.

2019. aasta valimisprogramm, mis kannab taas nime “Šotimaa jaoks tugevam”, jätkab eelnevate valimisprogrammide mõtete juurutamist. Leitakse, et “konservatiivide sisserände piiramise ettepanekud oleksid Šotimaa jaoks katastroofilised, põhjustades tööealise elanikkonna vähenemise, vähendaks maksutulu (riigieelarve olulisem tuluallikas) ja tuues kaasa tõsise personalipuuduse riiklikus tervishoiuteenistuses, hooldusteenustes ja olulistest sektorites nagu turism, põllumajandus ja ehitus” (Šotimaa Rahvuspartei, 2019, 45). Võrreldes teiste erakondadega on SNP omandanud kõige kaitsvama positsiooni sisserände osas, millele viitavad ka kokku 50 positiivset ning vaid üks negatiivne lause 2019. aasta programmis (vaata Tabel 3, lk 21). Samuti nagu eelmiste parteide puhul hoiab SNP järjepidevalt oma seisukohtadest kinni.

2.7. Liberaaldemokraatide seisukohad

Liberaaldemokraadid leiavad 2015. aasta valimisprogrammis “Tugevam majandus. Õiglasem ühiskond. Võimalus kõigile” (“*Stronger Economy. Fairer Society. Opportunity for Everyone*”), et “sisserändeprotseduurid peavad olema kindlad ja õiglased ning Suurbritannia peab olema jätkuvalt avatud külastajatele, kes elavdavad meie majandust, ja võõrtöötajatele, kellel on oluline roll ettevõtluses ja avalikes teenustes” (Liberaaldemokraadid, 2015, 33). Seega tuleb jätkata kõrge kvalifikatsiooniga sisserände võimalust ning tagada töö-, turismi- ja pereliikmete viisade kiire ja tõhus vormistamine, mis nõuab omakorda piirikontrollisüsteemi üle vaatamist ja ressursside ümbersuunamist (Liberaaldemokraadid, 2015, 35, 126). Ehk kuigi sisseränne omab liberaalide meelest hulganisti positiivseid tulemeid, nähakse praeguses süsteemis siiski olulisi nõrkusi, mistõttu on partei seadnud eesmärgiks teha Suurbritannia sisserändesüsteemis järgmised muudatused (Liberaaldemokraadid, 2015, 126-127, 150):

1. tööealised varjupaigataotlejad, kes on oma taotluse menetlemist oodanud rohkem kui kuus kuud, peavad otsima tööd nagu teised hüvitise taotlejad;
2. sisserändestatistikast tuleb eraldada üliõpilased;
3. nõue osaleda inglise keele kursustel ja julgustada koole, kus on palju lapsi, kellel on inglise keel teine keel, korraldama ka nende vanematele inglise keele tunde;
4. idee, et parlament peaks iga aasta andma hinnangu oskuste ja tööturu puudujääkide ja ülejääkide ning nende mõju kohta majandusele, avalikele teenustele ja kohalikele kogukondadele, koos auditaruandega rände kontrollisüsteemi kohta, mis võimaldab sooritada parlamentaarset järelevalvet Suurbritannia rändepoliitika üle;
5. jätkata koostööd teiste Euroopa riikidega, et leevendada Euroopa rändekriisi ja püüelda tõhusamate EL-i meetmete järele vältimaks sellest tulenevat suurt inimkaotust.

2017. aasta valimisprogramm “Muudame Suurbritannia tulevikku” (*“Change Britain’s Future”*). Selle aasta prioriteedid seoses sisserändega on järgmised: sisserände positiivse külje näitamine ja vihakuritegude vähendamine, inimõiguste kaitsmine ning pakkuda pagulastele ohutuid ja seaduslikke teid Suurbritanniasse (Liberaaldemokraadid, 2017, 69). Liberaaldemokraadid on jätkuvalt seisukohal, et sisseränne on riigi majanduse jaoks hädavajalik ja ühiskonnale kasulik ning laiendab omakorda rahva silmaringi ja julgustab olema avatum ning sallivam ühiskond (Liberaaldemokraadid, 2017, 77). Samas on liberaaldemokraadid leidnud, et “sisserände- ja varjupaigasüsteemid on paljude aastate jooksul kannatanud ebaefektiivsuse, tõsiste mahajäämuste ja viivituste tõttu, kahjustades nende usaldusväärsust ja võimet tõhusalt tegutseda”, ning partei mõistab ka, et ulatuslik sisseränne on koormanud mõningaid kohalikke kogukondi ja teenuseid (Liberaaldemokraadid, 2017, 77). Seetõttu tuleb tagada sisserändesüsteemi õiglane ja tõhus toimimine, kontrollides rangelt piire ja korrigeerida piirivalve- ning politseitööde rahastamist (Liberaaldemokraadid, 2017, 77). Ülejäänud väljatoodud seisukohad kattuvad eelmise valimisprogrammiga, kuid mõningane suurem rõhk on üliõpilastel - nimelt tuleb liberaaldemokraatide sõnul veenduda, et Suurbritannia oleks välismaale üliõpilastele atraktiivne sihtkoht ja tagada aus ning läbipaistev üliõpilasviisaprotsess (Liberaaldemokraadid, 2017, 77-78).

2019. aasta valimisprogrammis “Peatame Brexiti. Ehitame helgema tuleviku” (*“Stop Brexit. Build a brighter future”*) on rõhk uuel tõhusamal sisserändesüsteemil, mis peab kehtestama kinnipidamisasutustes 28-päevase tähtaja piirangu ning sulgeda Suurbritannia üheksast kinnipidamiskeskusest seitse (Liberaaldemokraadid, 2019, 77). Lisaks on plaan luua uus kaheaastane viisa, et õpilased saaksid pärast kooli lõpetamist Suurbritannias töötada ning tutvustada programmi „Suurbritannia koolitamine“, et sisserändajate oskusi maksimaalselt ära kasutada (Liberaaldemokraadid, 2019, 77). Uudsenä on välja toodud idee võimaldada lastena siia tulnud inimestel taotleda kodaniku staatust ning võimaldada varjupaigataotlejatel riigis töötada (kolm kuud pärast taotluse esitamist), et nad saaksid end ülal pidada, integreeruda oma kogukonda ja panustada maksude kaudu (Liberaaldemokraadid, 2019, 77-78). Et inimesed veel paremini ja kiiremini ühiskonda integreeruks tuleb pakkuda sisserändajatele ja varjupaigataotlejatele tasuta inglise keele tunde, „rahastada pagulaste kogukonna sponsorlusprojekte ja premeerida kogukondi, kes töötavad välja uuenduslikke ja edukaid viise sotsiaalse ühtekuuluvuse suurendamiseks ja edendamiseks“ (Liberaaldemokraadid, 2019, 78).

Võrreldes teiste uuritavate erakondadega on liberaaldemokraadid sisserände osas kõige positiivsemalt meelestatud, millele viitab ka kokku 52 positiivse ja 12 negatiivse lause omamine valimisprogrammides (vaata Tabel 3, lk 21). Valimisprogrammide lõikes on sarnaselt teistele kõige rohkem viiteid sisserände küsimusele 2019. aasta programmis. Seisukohad pole taaskord aastate jooksul muutunud - toetatakse vaba liikumist kui kodanike põhivabadust ja sisserände kasulikkust Suurbritannia ühiskonnale ning majandusele.

2.8. Kokkuvõte

Erakonnad ja nende seisukohad sisserände küsimuses võib jagada üldjoontes kaheks - Konservatiivne partei ja Leiboristlik partei seisavad rangema sisserändepoliitika poolt ning Šotimaa Rahvuspartei ja Liberaaldemokraadid vastupidiselt pooldavad sisserännet Suurbritanniasse. Sellele viitab ka negatiivsete ja positiivsete lausete osakaal programmides (vaata Tabel 3, lk 21). Esimese kahe erakonna puhul on näha keskendumist

rohkem majanduslikele aspektidele, nimelt kuidas sisseränne osutub riigile ja selle infrastruktuurile liiga kurnavaks ning kuidas integratsiooniraskused tekitavad konflikte põlisrahvaga. Konservatiivide ja leiboristide meelest tuleks Suurbritanniasse meelitada vaid kõrgelt kvalifitseeritud töötajaid. Liberaalsemalt meelestatud SNP ja liberaaldemokraadid vastupidiselt hindavad sisserändajate, eriti üliõpilaste, panust ühiskonda ja majandusse. Kuigi liberaaldemokraadid ja SNP pooldavad avatust ja sisserännet ollakse siiski konservatiivide ja leiboristidega ühisel arvamusel, et rändepoliitikat tuleks karmistada – piirikontrolli tugevdamine, karmimate viisareeglite kehtestamine ja õiglasema sisserändajate kinnipidamissüsteemi loomine. Lisaks on uuritavate valimisprogrammide puhul näha, et sisseränne on uuritavate aastate lõikes enim käsitletud teema 2019. aastal, mil Brexit oli lõpusirgel (vaata Tabel 3, lk 21) ning valdavalt oma seisukohti programmide raames muudetud ei ole. Autorile jäi silma mõtete kordus ja seisukohtade juurdumine.

3. Seos sisserännet ja Euroopa Liidust lahkumist puudutavate seisukohtade vahel

Algava peatüki eesmärk on välja selgitada, kuidas on seotud erakondade seisukohad Brexiti küsimuses ja sisserände küsimuses. Üldiselt eeldatakse, et vasakpoolsed valitsused kalduvad olema sisserände pooldajad ja parempoolsed valitsused pooldavad üldiselt piiravat sisserändepoliitikat (Natter, 2020, 1). Seega on loogiline oletus, et parempoolsed toetasid Euroopa Liidust lahkumist ja vasakpoolsed vastupidiselt Euroopa Liitu jäämist. Kuid mil määral olid rändealased seisukohad aluseks sellele, mille pealt erakonnad kujundasid suhtumise Brexiti küsimusse?

Konservatiivne partei on 2015. aasta valimisprogrammis välja toonud kindla sihi viia 2017. aasta lõpuks läbi rahvahääletus, kus sõna antakse rahvale küsimuses kas riik peaks Euroopa Liitu jääma või sellest lahkuma. Partei sõnul on just nemad need, kes „tänu Theresa May tugevale ja stabiilsele juhtimisele saavad pidada läbirääkimisi meie riigi jaoks parima võimaliku tehingu osas“ (Konservatiivne partei, 2017, 35). Partei ise võttis ametlikult neutraalse positsiooni, kuid valimisprogrammidest on näha erakonna tungivat soovi astuda EL-ist välja. EL-ist lahkumist põhjendatakse näiteks järgmiste väidetega: EL olevat „liiga suur, liiga kamandav, liiga bürokraatlik“; see sekkuvat liiga palju riigi tegevusse; üha suurenev rände ulatus on kohalikke kogukondi negatiivselt mõjutanud; tuleb kaitsta SB majandust integratsiooni eest eurosooni (Konservatiivne partei, 2015, 72). 2017. aasta valimisprogrammis on mõistatud aga vajadust „tagada sujuv lahkumine EL-ist ja luua eriline partnerlus oma sõprade ja liitlasega kogu Euroopas“ (Konservatiivne partei, 2017, 6). Seega on valimisprogrammides lähtutud Brexitist kui võimalusest taaselustada Suurbritannia majandust - „EL-ist lahkumine viib meid tolliliidust välja, võimaldades meil kehtestada oma tariifid ja sõlmida oma kaubanduslepingud... See saab olema uus suhe, mis põhineb vabakaubandusel ja sõbralikul koostööl, mitte EL-i lepingutel ega seadustel“ (Konservatiivne partei, 2019, 5). Lisaks on üldine eesmärk Brexiti jõustumisel taastada kontroll riigi sise- ja välispoliitika üle.

Vasaktsentris asuva Leiboristliku partei valimisprogrammid käsitlevad samuti olulisel määral Brexiti läbirääkimisi, mis partei juhi (ametis 2015-2020) Jeremy Corbyni sõnul peab esile seadma riigi majanduse. Partei on seisukohal, et lahkumine EL-ist ei tohi

ohustada sidemeid nende suurima kaubanduspartneriga ehk Euroopa Liiduga. Partei on valmis aktsepteerima referendumi tulemust, kui kodanikele ja parlamendile on antud kogu läbirääkimiste perioodil tähendusrikas roll ehk rahvale peab jääma viimane sõna (Leiboristlik partei, 2017, 24-27). 2019. aasta manifest omakorda välistab kokkuleppeta Brexiti. Leiboristide valitsus tagavat kohe kõigile Suurbritannias elavatele EL-i kodanikele olemasolevad õigused, kuna EL-i kodanikud moodustavad olulise osa riigi ühiskonnast (Leiboristlik partei, 2017, 24-27). Lisaks ollakse valmis edaspidi jätkama pagulastele varjupaiga pakkumist, täites nii Euroopa Liidu liikmena rahvusvahelisi kohustusi. Seega on Leiboristlik partei üheltpoolt Brexiti vastane, mõistes nii sisserände kasulikkust kui ka ohtu kaubandusele, kuid vastavate võimalike probleemide ennetamisel ning rahva otsusel ollakse nõus ka Brexiti-meelse referendumi tulemusega.

Šotimaa Rahvuspartei, mis sarnaselt Leiboristliku parteiga asetub vasaktsentril ja omab sotsiaaldemokraatlike põhimõtteid, seisis jõudsalt Euroopa Liidust väljaastumise vastu. 2015. aasta valimisprogrammis leitakse, et EL-i kuulumine on majandusele kasulik just töökohtade loomise aspektist, kuna vähemalt 330 000 töökohta sõltub kuulumisest ühtsesse turgu (Šotimaa Rahvuspartei, 2015, 9). Kuigi mõistetakse, et Euroopa Liit pole kaugeltki täiuslik, usutakse siiski, et Šotimaa huvides on mõistlik jääda liikmeks ja toetada vaba liikumist EL-is (Šotimaa Rahvuspartei, 2015, 18-19). Lisaks tahetakse läbi viia seadusandluse muudatus topelt häälteenamuse reegli näol, mis tagaks, et ühtegi Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriiki moodustavat osa ei saaks tema tahte vastaselt EL-ist "välja visata" (Šotimaa Rahvuspartei, 2015, 9). See tähendab, et kõik neli Suurbritanniat moodustavat piirkonda peaksid hääletama EL-ist väljaastumise poolt enne kui Suurbritannia tervikuna saab Euroopa Liidust lahkuda (Šotimaa Rahvuspartei, 2015, 18-19). 2017. aasta valimisprogrammis korratakse eelnevat ideed öeldes, et Brexit on Šotimaa rahvale vastumeelne ja kuidas Brexitit ei tohi Šotimaale lihtsalt peale suruda (Šotimaa Rahvuspartei, 2017, 8). Peamise murekohana nähakse taas kümnete tuhandete töökohtade kaotust ning ohtu Suurbritannias praegu elavate, töötvate ja õppivate isikute põhiõigustele (Šotimaa Rahvuspartei, 2017, 3, 30). Uue aspektina on välja toodud ravimite kättesaadavus - nimelt Brexiti jõustumise tõttu kaotakse juurdepääs Euroopa Ravimiametile, mis tähendab, et Suurbritannias võib uute ravimite kättesaadavus viibida või täielikult kaduda, mistõttu kutsub SNP valitsust üles jääma Euroopa Ravimiametisse,

et säilitada juurdepääs elutähtsatele ravimitele (Šotimaa Rahvuspartei, 2017, 17). 2019. aasta valimisprogramm jätkab eelnevate programmide mõtete juurutamist, pidades Brexiti hääletuse tulemust vastuvõetamatuks, kuna Westminster olevat Šotimaa seisukohti täielikult ignoreerinud, ning toetatakse teise referendumi korraldamist seisukohaga jääda Euroopa Liitu või toetada alternatiivina artikkel 50 ehk lahkumislepingu tühistamist (Šotimaa Rahvuspartei, 2019, 4).

Liberaaldemokraadid sarnaselt Šotimaa Rahvusparteile toetasid tugevalt Euroopa Liitu jäämist, olles samuti vasaktsentristlik partei. 2015. aasta valimisprogrammis on paika pandud visioon, mille kohaselt olles Euroopa Liidu täisliige on võimalik Suurbritannia ettevõtetel saada juurdepääs turgudele Euroopas (kunas Euroopa Liit on Suurbritannia kaupade suurim eksporditurg) ning läbi mille on võimalik julgustada andekaid inimesi ja turiste Suurbritanniasse tulema (Liberaaldemokraadid, 2015, 33, 148). 2017. aasta valimisprogramm kinnitab taas seisukohta, et Brexit tähendab „ühtselt turult lahkumist, liikumisvabaduse lõpetamist ja tolliliidust loobumist“, mis seab ohtu tuhanded töökohad, ohustaks võimalusi võõrtööjõu värbamiseks, kujutaks tõsiseid ohte riikliku tervisehoiuteenuse ja sotsiaalhooldussüsteemi jätkusuutlikkusele (Liberaaldemokraadid, 2017, 9-10; 2019, 7). Euroopa Liitu jäämine tagaks 50 miljardi naela suuruse jääkboonuse ning see plaanitakse investeerida koolidesse ning vaesuse ja ebavõrdsuse vastu võitlemisele (Liberaaldemokraadid, 2019, 7).

Konservatiivid ja leiboristid seega näevad sisserändes peamist ohtu Suurbritannia majandusele, mistõttu on vaja väljuda Euroopa Liidust ja saada tagasi kontroll oma majanduse ning sise- ja välispoliitika üle. Šotimaa Rahvuspartei ja Liberaaldemokraadid vastupidiselt leiavad, et Euroopa Liitu jäämine võimaldab sisserändel jätkuda, mis mõjub riigi majandusele just positiivselt. Seega hüpotees, et parempoolsed toetavad EL-ist lahkumist ja vasakpoolsed EL-i jäämist leidis kinnitust, ent teatavaks erandiks on leiboristid, kes ei võtnud Brexiti küsimuses kindlat seisukohta. Seost sisserände ja EL-ist lahkumise osas illustreerib ka järgnev tabel (vaata Tabel 5, lk 36).

Tabel 5. Suurbritannia erakondade seisukohad Brexiti küsimuses ja sisserände küsimuses.

Erakond	Seisukoht Brexiti küsimuses	Seisukoht sisserände küsimuses
Konservatiivne partei	Lahkuda EL-ist	Sisserände piiramine
Leiboristlik partei	Lahkuda EL-ist kompromissi võimalusel / jääda EL-i kokkuleppe puudumisel	Sisserände piiramine
Šotimaa Rahvuspartei	Jääda EL-i liikmeks	Sisserände pooldamine
Liberaaldemokraadid	Jääda EL-i liikmeks	Sisserände pooldamine

Kokkuvõte

Seoses globaliseerumise, moderniseerumise, (kõrg)hariduse leviku, ühiskondade vananemise ja geograafilise polariseerumisega on esile kerkinud uued poliitilised konfliktimõõtmed, millest üks aktuaalsemaid oli töö käigus uuritav suhtumine rändesse. Vastavalt nimetatud muudatustele, demograafilistele ja majanduslikele arengutele on võimalik poliitiliste lõhede tekke raames struktureerida erakondade konkurentsi ja polariseerida valijaid. Sellest tulenevalt oli antud töö eesmärk vastavalt Suurbritannia nelja suurima erakonna (Konservatiivne partei, Leiboristlik partei, Šotimaa Rahvuspartei ja Liberaaldemokraadid) valimisprogrammidele võrrelda nende seisukohti sisserände ja vaba liikumise piiramise küsimuses ning uurida kuidas erakondade seisukohad seostusid Euroopa Liidust lahkumise küsimusega. Töö põhiliseks andmeallikaks oli seega erakondade valimisprogrammid 2015-2019, mis võimaldas autoril erakondade seisukohti sisuliselt analüüsida. Lisaks kasutati Party Manifesto projekti kodeeritud valimisprogramme (2017. ja 2019. aasta kohta), kus rände temaatikat sisaldavad laused olid kodeeritud negatiivseteks ja positiivseteks, andes nii ülevaate rände temaatika osakaalust valimisprogrammides. Töö autor kodeeris 2015. aasta valimisprogrammid ise.

Töö peamiseks teoreetiliseks ootuseks oli, et sarnaselt teistele Lääne-Euroopa ühiskondadele, on sisserände küsimus Suurbritannias muutunud oluliseks ühiskondlik-poliitiliseks lõheks, mis struktureerib erakondade konkurentsi ja polariseerib valijaid. Kuigi sisserände küsimusele pöörati detailsemat tähelepanu 2015. aasta valimisprogrammides, tuues välja kindlad tegevusplaanid, siis enim tähelepanu pöörati antud teemale 2019. aasta programmide raames, sidudes selle otseselt Brexiti teemaga. Kuna nimetud lõhe on otseselt seotud avatuse-suletuse skaalaga, oli ootuspärane, et liberaalset sisserändepoliitikat pooldavad erakonnad pooldasid Euroopa Liitu jäämist ning sisserände piiramist nõudvad erakonnad Liidust lahkumist. Suurbritannia nelja suurima erakonna valimisprogrammid aastatel 2015, 2017 ja 2019 kinnitavad, et Konservatiivne partei ja Leiboristlik partei toetasid sisserände piiramist ja seega ka Euroopa Liidust lahkumist ning Šotimaa Rahvuspartei ja Liberaaldemokraadid pooldasid sisserännet ja Euroopa Liitu jäämist. Konservatiivne partei oli neljast uuritud erakonnast kõige selgemini Euroopa Liidust lahkumist ja karmimat sisserändepoliitikat pooldav erakond ning Šotimaa Rahvuspartei vastupidiselt suurim Euroopa Liidu liikmeks jäämise

toetaja ning sisserände eestkõneleja. Samas leiavad ka Šotimaa Rahvuspartei ja Liberaaldemokraadid, et rändepiiranguid tuleks ühtlustada ja sisserändesüsteemi tuleks reformida, kuid ei toetatud Brexitiga kaasnevaid karistusi kaubandusele ja ettevõtlusele. Kõik neli erakonda toetavad jätkuvalt välistudengite ja kõrgelt kvalifitseeritud töötajate sisserännet. Seega hüpotees, et parempoolsed toetavad EL-ist lahkumist ja vasakpoolsed EL-i jäämist vastab valdavalt tõele, väikseks erandiks on leiboristid, kes ei võtnud Brexiti küsimuses kindlat seisukohta. Vastavalt uuritud valimisprogrammidele on näha, et kõik erakonnad suuremal või vähemal määral ei ole rahul praeguse sisserändepoliitikaga ja eeldavad selle reformimist. Euroopa Liidu küsimuses esinevad suuremad lahkarmused. Samuti on märkimisväärne erakondade seisukohtade järjepidevus ja ideede juurdumine aastast aastasse.

Antud töö võimaldab mõista sisserände ja vaba liikumise temaatika olulisust poliitilisel maastikul - eelkõige seda, kuidas see on muutunud Suurbritannias oluliseks ühiskondlik-poliitiliseks lõheks, mis rahvast polariseerib. Suurbritannias on viimase kümnendi jooksul omandanud üha suuremat kõlapinda suletuse ideoloogia, mis rõhutab oma rahvuse, riigi ja piiride kaitsmise vajalikkust. Kaitsepositsioonile asumine on eeldatavasti tingitud vähemalt osaliselt sellest, et Suurbritannia oli pikka aega üks suurima sisserändega Euroopa riike, mis ühena vähestest vanadest liikmesriikidest avas ilma üleminekuajata oma tööturu uute liikmesriikide kodanikele. Sisserände vastaste meeleolude kasv Suurbritannias näitab, kuidas avatud rändepoliitika võib kaasa tuua soovimatuid tagajärgi. Seetõttu võib öelda, et sisserände piiramise küsimus ja Brexit on selgelt omavahel seotud ehk Brexit on Suurbritannia avatud rändepoliitika üks tagajärgedest. Edaspidi oleks tarvis ja huvitav analüüsida Suurbritannia erakondade varasemaid valimisprogramme ning vaadelda, mil määral ja millises võtmes on erakonnad varasemalt sisserände temaatikat käsitlenud. See näitaks erakondade seisukohtade arenemist ja kujunemist pikema aja jooksul ning võimaldaks anda kindlama vastuse küsimusele, mil määral võib rändega seotud pingeid pidada Brexiti ajendiks.

Kasutatud allikate loetelu

Abrahamova, Natalie. 2007. „Immigration Policy in Britain Since 1962.“ Master’s Diploma Thesis, Masaryk University, Faculty of Arts, 1-76: https://is.muni.cz/th/64569/ff_m/FinalDraft.pdf (külastatud 16.mai, 2021).

Ademmer, Esther & Tobias Stöhr. 2019. “The making of a new cleavage? Evidence from social media debates about migration.” Kiel Working Paper, no 2140, 1-22: https://www.ifw-kiel.de/fileadmin/Dateiverwaltung/IfW-Publications/Tobias_Stoehr/KWP_2140.pdf (külastatud 16.mai, 2021).

Anniste, Kristi & Poliitikauuringute Keskus Praxis. 2018. “Rändetrendid maailmas, Euroopas ja Eestis”, https://www.riigikogu.ee/wpcms/wp-content/uploads/2018/08/ASK_R%C3%A4nne.pdf (külastatud 16.mai, 2021).

Apostolova, Vyara, Lukas Audickas, Carl Baker, Alex Bate, Richard Cracknell, Noel Dempsey, Oliver Hawkings, Rod McInnes, Tom Rutherford & Elise Uberoi. 2019. „General Election 2017: full results and analysis.“ House of Commons Library. Briefing paper nr CBP 7979: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-7979/#fullreport> (külastatud 16.mai, 2021).

Bartolini, Stefano & Peter Mair. 2007. “Identity, Competition and Electoral Availability. The Stabilisation of European Electorates 1885–1985.” Cambridge: Cambridge ECPR Press: 1-321.

BBC News. 2016. “Migrant crisis: Migration to Europe explained in seven charts”, <https://www.bbc.com/news/world-europe-34131911> (külastatud 16.mai, 2021).

Bjereld, Ulf & Maria Demker. 2006. „The Power of Knowledge and New Political Cleavages in a Globalized World. An Empirical Study of the „Free Logotypes.“ *International Review of Sociology- Revue Internationale de Sociologie* 16 (3): 499-515.

Burst, Tobias, Werner Krause, Pola Lehmann, Jirka Lewandowski, Matthieß Theres, Nicolas Merz, Sven Regel & Lisa Zehnter. 2020. Manifesto Corpus. Version 2020-1, Berlin: WZB Berlin Social Science Center.

Dinas, Elias. 2014. "Why Does the Apple Fal Far from the Tree? How Early Political Socialization Prompts Parent-Child Dissimilarity." *British Journal of Political Science* 44 (4): 824-852.

Duverger, Maurice. 2020. "Political party." *Encyclopedia Britannica*: <https://www.britannica.com/topic/political-party> (külastatud 16.mai, 2021).

Eurostat. 2021. "Migration and migrant population statistics." Statistics Explained: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics#Migration_flows:_Immigration_to_the_EU_from_non-member_countries_was_2.7_million_in_2019 (külastatud 16.mai, 2021).

Ford, Robert & Will Jennings. 2020. "The Changing Cleavage Politics of Western Europe." *Annual Review of Political Science* 23: 295-314.

Glenn, Norval D. 1974. "Aging and Conservatism." *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 415 (1): 176-186.

Greven, Thomas. 2016. "The Rise of Right-wing Populism in Europe and the United States. A Comparative Perspective." Friedrich Ebert Stiftung: <https://library.fes.de/pdf-files/id/12892.pdf> (külastatud 16.mai, 2021).

Hawkins, Oliver, Richard Keen & Nambassa Nakatudde. 2015. „General Election 2015.“ House of Commons Library. Briefing paper nr CBP7186: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-7186/> (külastatud 16.mai, 2021).

Kalev, Leif & Tõnis Saarts. 2011. „Erakonnad ja erakonnasüsteemid.“ Poliitika ja valitsemise alused. Kõrgkooliõpik, toim. Leif Kalev & Anu Toots. Tallinn: TLÜ Riigiteaduste Instituut: 256-282.

Karapin, Roger. 1999. „The Politics of Immigration Control in Britain and Germany: Subnational Politicians and Social Movements.“ *Comparative Politics* 31 (4): 423-444.

Konservatiivne partei. 2015. „Strong leadership. A clear economic plan. A brighter, more secure future“,

<http://ucrel.lancs.ac.uk/wmatrix/ukmanifestos2015/localpdf/Conservatives.pdf>

(külastatud 16.mai, 2021).

Konservatiivne partei. 2017. „Forward together. Our Plan for a Stronger Britain and a Prosperous Future“,

<http://ucrel.lancs.ac.uk/wmatrix/ukmanifestos2017/localpdf/Conservatives.pdf>

(külastatud 16.mai, 2021).

Konservatiivne partei. 2019. „Get Brexit Done. Unleash Britain’s Potential“,

<https://assets-global.website->

[files.com/5da42e2cae7ebd3f8bde353c/5dda924905da587992a064ba_Conservative%202019%20Manifesto.pdf](https://assets-global.website-files.com/5da42e2cae7ebd3f8bde353c/5dda924905da587992a064ba_Conservative%202019%20Manifesto.pdf) (külastatud 16.mai, 2021).

Leiboristlik partei. 2015. „Britain can be better“,

[https://web.archive.org/web/20150522164954/http://www.labour.org.uk/page/-](https://web.archive.org/web/20150522164954/http://www.labour.org.uk/page/-/BritainCanBeBetter-TheLabourPartyManifesto2015.pdf)

[/BritainCanBeBetter-TheLabourPartyManifesto2015.pdf](https://web.archive.org/web/20150522164954/http://www.labour.org.uk/page/-/BritainCanBeBetter-TheLabourPartyManifesto2015.pdf) (külastatud 16.mai, 2021).

Leiboristlik partei. 2017. „For the many not the few“, [https://labour.org.uk/wp-](https://labour.org.uk/wp-content/uploads/2017/10/labour-manifesto-2017.pdf)

[content/uploads/2017/10/labour-manifesto-2017.pdf](https://labour.org.uk/wp-content/uploads/2017/10/labour-manifesto-2017.pdf) (külastatud 16.mai, 2021).

Leiboristlik partei. 2019. „It’s time for real change“, [https://labour.org.uk/wp-](https://labour.org.uk/wp-content/uploads/2019/11/Real-Change-Labour-Manifesto-2019.pdf)

[content/uploads/2019/11/Real-Change-Labour-Manifesto-2019.pdf](https://labour.org.uk/wp-content/uploads/2019/11/Real-Change-Labour-Manifesto-2019.pdf) (külastatud 16.mai, 2021).

Leruth, Benjamin & Peter Taylor-Gooby. 2018. „Does political discourse matter?

Comparing party positions and public attitudes on immigration in England.“ *Politics* 39 (2): 154-169.

Liberaaldemokraadid. 2015. „Stronger Economy. Fairer Society. Opportunity for Everyone“,

[https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/libdems/pages/8907/attachments/original/14290](https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/libdems/pages/8907/attachments/original/1429028133/Liberal_Democrat_General_Election_Manifesto_2015.pdf)

[28133/Liberal_Democrat_General_Election_Manifesto_2015.pdf](https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/libdems/pages/8907/attachments/original/1429028133/Liberal_Democrat_General_Election_Manifesto_2015.pdf) (külastatud 16.mai, 2021).

Liberaaldemokraadid 2017. „Change Britain’s future“, <https://d3n8a8pro7vhm.cloudfront.net/themes/5909d4366ad575794c000000/attachments/original/1495020157/Manifesto-Final.pdf?1495020157> (külastatud 16.mai, 2021).

Liberaaldemokraadid 2019. „Stop Brexit. Build a brighter future“, https://d3n8a8pro7vhm.cloudfront.net/libdems/pages/57307/attachments/original/1574876236/Stop_Brexit_and_Build_a_Brighter_Future.pdf?1574876236 (külastatud 16.mai, 2021).

Lipset, Seymour Martin & Rokkan, Stein. 1967. " Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspectives". New York: Free Press.

Macrotrends. 2021. “U.K. Immigration Statistics 1960-2021”, <https://www.macrotrends.net/countries/GBR/united-kingdom/immigration-statistics> (külastatud 16.mai, 2021).

Manifesto Project Database. <https://manifesto-project.wzb.eu> (külastatud 16.mai, 2021).

Ministry of Justice. Information and Result Service. 2020. “European Elections 2019.” https://tulospalvelu.vaalit.fi/EPV-2019/en/tulos_kokomaa.html (külastatud 16.mai, 2021).

Natter, Katharina, Mathias Czaika & Hein de Haas. 2020. „Political party ideology and immigration policy reform: an empirical enquiry.“ *Political Research Exchange* 2 (1): 1-26.

Office for National Statistics. 2020. “Provisional long-term international migration estimates”, <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/populationandmigration/internationalmigration/datasets/migrationstatisticsquarterlyreportprovisionallongterminternationalmigrationltimeestimates> (külastatud 16.mai, 2021).

Pew Research Center. 2016. “A Wider Ideological Gap Between More and Less Educated Adults”, <https://www.pewresearch.org/politics/2016/04/26/a-wider-ideological-gap-between-more-and-less-educated-adults/> (külastatud 16.mai, 2021).

Picard, Robert G. 2014. „Public Opinion, Party Politics, Policy, and Immigration News in the United Kingdom.“ *University of Oxford. Reuters Institute for the Study of Journalism*: <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2018-01/News%20and%20Immigration%20Working%20Paper.pdf> (külastatud 16.mai, 2021).

Rallings, Colin & Michael Thrasher. 2015. “2015 UK Parliamentary General Election results data.” The Electoral Commission. Elections Centre, Plymouth University: <https://www.electoralcommission.org.uk/media/3016> (külastatud 16.mai, 2021).

Segatti, Paolo & Cristiano Vezzoni. 2008. “Religion and Politics in Italian Electoral Choice. Which comes First in the New Century Electoral Divisions?” *Polena* 5 (2): 9-27.

Sturge, Georgina. 2021. “Migration Statistics.” *House of Commons Library*, nr CBP06077: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/sn06077/> (külastatud 16.mai, 2021).

Šotimaa Rahvuspartei. 2015. „Stronger for Scotland“, <http://ucrel.lancs.ac.uk/wmatrix/ukmanifestos2015/localpdf/SNP.pdf> (külastatud 16.mai, 2021).

Šotimaa Rahvuspartei. 2017. „Stronger for Scotland“, <http://ucrel.lancs.ac.uk/wmatrix/ukmanifestos2017/localpdf/SNP.pdf> (külastatud 16.mai, 2021).

Šotimaa Rahvuspartei. 2019. „Stronger for Scotland“, https://s3-eu-west-2.amazonaws.com/www.snp.org/uploads/2019/11/11_27-SNP-Manifesto-2019-for-download.pdf (külastatud 16.mai, 2021).

The Economist. 2016. “Drawbridges up”, <https://www.economist.com/briefing/2016/07/30/drawbridges-up> (külastatud 16.mai, 2021).

Uberoi, Elise, Carl Baker, Richard Cracknell, Grahame Allen, Nerys Roberts, Cassie Barton, Georgina Sturge, Shadi Danechi, Rachael Harker, Paul Bolton, Rod McInnes, Chris Watson, Noel Dempsey & Lukas Audickas. 2020. „General Election 2019: full results and analysis.“ House of Commons Library. Briefing paper nr CBP 8749:

<https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-8749/#fullreport>
(külastatud 16.mai, 2021).

UK Parliament. 2021. “Lords membership”, <https://members.parliament.uk/parties/Lords>
(külastatud 16.mai, 2021).

UK Parliament. 2021. “The two-House system”,
<https://www.parliament.uk/about/how/role/system/> (külastatud 16.mai, 2021).

Volkens, Andrea, Tobias Burst, Werner Krause, Pola Lehmann, Matthieß Theres, Nicolas Merz, Sven Regel, Bernhard Weßels & Lisa Zehnter. 2020. “The Manifesto Data Collection”. *Manifesto Project* (MRG/CMP/MARPOR). Version 2020b. Berlin: Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung (WZB):
<https://doi.org/10.25522/manifesto.mpps.2020b> (külastatud 16.mai, 2021).

Wheatley, Jonathan. 2019. „The end of the old order? From left-right to open-closed politics.“ *LSE BPP* (The London School of Economics and Political Science, British Politics and Policy): <https://blogs.lse.ac.uk/politicsandpolicy/from-left-right-to-open-closed-politics/> (külastatud 16.mai, 2021).

Whitaker, Richard & Philip Lynch. 2011. “Explaining Support for the UK Independence Party at the 2009 European Parliament Elections.” *Journal of Elections, Public Opinion & Parties* 21 (3): 359-379.

YLE. 2015. “Parliamentary Elections 2015”,
http://vaalit.yle.fi/results/2015/parliamentary_election/?parties_###taulukko (külastatud 16.mai, 2021).

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Kristina Kallemaa

(isikukood: 49906162741)

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„Briti erakondade seisukohad sisserände küsimuses Brexiti kontekstis“ („Views of British parties on immigration in the context of Brexit“),

mille juhendaja on Piret Ehin,

1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 17.05.2021

(allkiri)